

VI

УЧЕШЋЕ 25. ДИВИЗИЈЕ У ЗАВРШНОЈ ОФАНЗИВИ ЈА

Према извештају штаба 25. дивизије од 1. маја 1945. године¹ Опкољени осињак усташе код непријатеља пред фронтом 25. дивизије 18. априла било је следеће:

Око 1.000 усташа и домобрана држало је положај село Јакеш — село Добор Кула — к. 197 — Бајдала (к. 214) — село Печник. У Оцаку се налазило око 150 усташа и 100 домобрана, а на сектору село Поточани — село Влашка Мала (сада: Посавска Махала) — село Пруд око 100 усташа, 800 домобрана и једна бојна милиције. Добро су били утврђени у рововима и бункерима и наоружани минобацачима и већим бројем аутоматског оружја. У Винској се налазило 150 Немаца, а на простору од села Подновља до села Доњег Поља око 1.000 домобрана са пет топова. Ова група је била у повлачењу према Дервенти. На простору планине Вучјака налазило се око 2.000 четника Бранка Ковачевића и 1.000 четника Посавске бригаде.

После краћег одмора 25. дивизија је добила нови борбени задатак. Требало је са две бригаде да форсира Босну код Кужњаче, јужно од Модриче, и код Копривне; по преласку на леву обалу реке, јединице су имале задатак да избију: 16. српска бригада на линију село Подновље — Савићево брдо (к. 283) — Дуго поље (к. 290) — село Варош Мала — к. 301, а 19. српска

¹ Зборник, том I, књ. 2, бр. док. 82, стр. 409—410.

бригада на линији село Јакеш — село Печник — Киново брдо — Смиљанића брдо (к. 291) и на овим линијама да образују мостобран; затим да продуже напад: 16. бригада општим правцем село Добра Вода — Винска, савлађујући енергично непријатељев отпор, а 19. бригада општим правцем Оџак — Влашка Мала — Сава са задатком да протера и уништи непријатеља на свом правцу.

У току ноћи 18/19. априла 16. српска бригада је пребацила борбене делове преко реке Босне и, ненаилазећи на отпор, пред мрак избила на линију Божића вис (к. 256) — село Добра Вода — к. 352 — к. 361. Деветнаеста бригада је такође почела, у први сумрак 18. априла, пребацивање преко Босне, које је без отпора завршила сутрадан око 10 часова. У даљем наступању, на линији село Добор Кула — Бајдала (к. 214) наишла је на непријатеља. На овој линији, и поред жилавог отпора, непријатељ је савладан око 12 часова. Затим је бригада продужила напад на Јакеш и Печник, где ју је чекао још жилавији отпор утврђеног непријатеља. Око 15 часова непријатељ је савладан у Јакешу. Међутим, неколико јуриша на утврђено село Печник *није* успело. Због тога је 19. бригада прегруписала снаге и према непријатељевом упоришту у Печнику оријентисала два батаљона. Такође је тежиште минобацачке и митраљеске ватрене подршке пребацила на овај правац. Двадесетог априла у 5 часова 19. бригада је ослободила Печник, наневши непријатељу знатне губитке.

За то време 18. српска бригада се налазила у ширем рејону Модриче као дивизијска резерва, а Инжињеријски батаљон дивизије пребацивао је преко реке Босне бригадне интендантуре 16. и 19. бригаде.

Двадесетог априла је био леп и сунчан дан. У току овог дана штаб 25. дивизије је извршио покрет из Модриче, пребацио се преко Босне и сместио у село Дуго Поље; 16. бригада је избила главним снагама на линију село Винска — село Горњи Клакар, а предњим деловима на Саву и тако одсекла одступницу непријатељевим деловима у троуглу Босна — Сава —

Вучјак; 19. бригада је продужила гоњење непријатеља и овладао Оцаком, а затим у 23 часа наставила енергичан напад правцем Поточани — Влашка Мала. У току ноћи делови бригаде су успели да избију до јужне ивице Поточана и Прњавора, где их је задржала јака ватра непријатеља из утврђења. У међувремену се 18. бригада пребацила преко Босне и разместила у рејон Бруснице.

И 21. априла је било лепо време. У току дана, код 16. бригаде није било битније промене. Истога дана у 18 часова 18. бригада је напала непријатеља правцем село Белевина — село Врбовац — Кадар (триг. 205) и око 22 часа заузела Врбовац, а затим и село Кадар, да би након тога продужила борбу за триг. 205. За то време је 19. бригада водила оштре борбе. Она је у садејству једног батаљона 18. бригаде нападала утврђено упориште у Поточанима, али га није могла заузети иако је „у сумрак артиљерија потпомагала напад“. Помоћне снаге ове бригаде зазеле су Прњавор и избиле на јужну ивицу утврђеног упоришта у Влашкој Мали. Напад на ово упориште је поновљен више пута, али није успео.

У току ових тродневних борби, 19, 20. и 21. априла, губици 25. дивизије су били 17 мртвих и 55 рањених, а непријатеља 74 мртва, 126 рањених и 2.178 заробљених, и то 8 усташа, 895 четника и 1.275 домова. Заплењена је велика количина оружја и другог ратног материјала. Поред осталог, заплењено је 1.525 пушака, 51 пушкомитраљез, 5 митраљеза, 12 аутомата, 2 минобацача 82 мм, 2 лака минобацача, 24 пиштоља, 712 ручних бомби, 1 противтенковски топ 37 мм, 80 мина за минобацач, 2 сандука ракета, 2 магацина брашна и пионирског алата, 1 камион, 1 покретна електрична централа, 5 телефонских централа, 8 телефона, већа количина кабла, 1 топ без нишанских справа, 71.500 метака за пушку 2 мотоцикла, 1 бицикл, 6 шаторских крила, 6 ћебади, 4 шињела и 1 кола санитетског материјала и инструмената.²

- Зборник, том XI, књ. 2, бр. док. 8: Извештај штаба 25. дивизије од 1. V 1945.

Ако анализирамо ове тродневне борбе могао би се извући следећи закључак: приликом преласка преко Босне није потпуно извршена техничка припрема за сам прелазак тако, да пребацивање јединица није било завршено до сванућа; поред техничке неизвежбаности људства, нарочито се осећала оскудица у материјалу (жица, гвожђе, итд.); после преласка преко реке, развијање напада и образовање мостобрана било је правилно; морал код бораца и руководилаца био је на завидној висини; у овим борбама они су показали пуно одлучности, храбрости и смелости; код бораца се осећао офанзивни дух; било је више ратног искуства и техничке извежбаности него у ранијим борбама; борбена дисциплина код јединица такође је била добра; у борбама се нарочито истакла 19. српска бригада, са штабом бригаде на челу, како у ликвидацији непријатељевих утврђења у Јакешу, тако и у окршајима у Добор Кули и Печнику; ту су усташе давале јак отпор, али су одлучним нападом јединице 19. бригаде успеле заузети непријатељева утврђења.

Борба се све више распламсава Двадесет другог априла непријатељ је држао фортификацијски солидно утврђену линију триг. 205 — село Свилај — село Поточани — село Влашка Мала — село Пруд. Штаб дивизије је проценио да се овде бранило око 2.500 усташа и један батаљон усташке милиције, који су располагали са осам минобацача и већим бројем аутоматских оруђа. Усташе су већином биле домаћи зликовци и пружале су огорчен отпор.

Према овим непријатељевим снагама, 25. дивизија је фврмирала борбени поредак на линији североисточна ивица села Винске — село Лијешће — река Сава — северно од села Клакара — јужно од триг. 205 —• Брђаница (к. 189) — село Врбовац — јужна ивица Поточана — јужна ивица села Влашке Мале. Њен задатак је био да продужи напад и уништи опкољеног непријатеља у троуглу између река Босне и Саве и планине Вучјака.

Овога дана код 16. српске бригаде није дошло до судара са непријатељем. Са прикупљеним јединицама извођена је настава по распореду рада, а по селима су одржавани зборови и приредбе за грађанство, уз народно весеље и игранку. Народ је са одушевљењем прихватао ове културне манифестације јединства војске и становништва и у њима живо учествовао.

Код 18. бригаде, међутим, ситуација је била друкчија. Она је у току дана нападала непријатељева упоришта у Кадару и на Срници и Брђаници. Ова места су прелазила по неколико пута из руке у руку. У 18 часова и 30 минута је уследио општи напад бригаде, уз снажну артиљеријско-минобацачку ватру. До 24 часа, после жестоке борбе, бригада је овладавала упориштима у овим селима и избила на линију канал Сава — село Дуге Њиве.

Код 19. српске бригаде овај дан је протекао, углавном, мирно. Бригада је то затишје користила за утврђивање и извиђање. Истовремено је Инжињеријски батаљон дивизије скелом превозио муницију и храну.

У борбама тога дана које је, углавном, водила 18. бригада, јединице 25. дивизије су имале једног погинулог и 14 рањених, а непријатељ 73 мртва и 370 заробљених; заплењено је 18 пушкомитраљеза, 1 тешки митраљез, 15 аутомата, 8 пиштоља, 386 пушака, 350 ручних бомби, 28.000 пушчаних метака, 4 кола, 8 коња, 77 гвоздених кревета и 2 магацина разних животних намирница.

Сутрадан, 23. априла, непријатељ се налазио на линији источна ивица села Доњег Свилаја — село Новиград — село Доњи Брезик — село Поточани — село Влашка Мала — село Пруд. Према непријатељу, 16. бригада посела је нов положај од Лужана, преко Жеравца, до Крушника, а њена два батаљона су хитно упућена у рејон Бруснице, ради помоћи 18. српској бригади која се налазила у критичној ситуацији. Наиме, 18. бригада, на линији село Врбовац — село Срница — село Кадар — триг. 205 — село Горњи Свилај, пре подне је напала непријатеља и успела да га поти-

сне из Доњег Свилаја и одбаци све до Поточана. Разбијени и деморалисани непријатељ почео је у већим групама да се предаје. У моменту предаје ових група, непријатељ је јаким снагама извршио противнапад од Влашке Мале и Новиграда у правцу Врбовца и после краће борбе одбацио 1 батаљон, избио на Кадар (триг. 205) и одсекао 2. батаљон 18. бригаде који се налазио у Свилају. Под притиском непријатеља, 1. батаљон се без одобрења повукао чак до Велевине и Врбовца и дозволио непријатељу да заплени батерију топова.

Око 18 часова све јединице 18. бригаде, уз помоћ снага 19. бригаде, прешле су у одлучан противнапад и овладале положајем на линији Кадар (триг. 205) — Горњи Свилај — Срница — Врбовац.

У међувремену је 19. бригада масовном и концентричном митраљеском и бацачком ватром одбила јак напад непријатеља на своје делове југозападно од села Поточана. Непријатељ је напад поновио у 18 часова, уз подршку два топа и четири минобацача, али и овог пута без успеха.

У току ових борби губици 25. дивизије су били: 19 мртвих и 43 рањена, а непријатељеви 214 мртвих и 15 рањених. Дивизија је изгубила четири топа „ЗИС“76 мм, 3 минобацача, 1 противтенковску пушку и 10 коња, а непријатељ 2 пушкомитраљеза, 5 пиштоља, 1 аутомат, 6 пушака, 4.000 метака, 180 мина, 2 коња и већу количину животних намирница.³

Упориште у Влашкој Мали — тврдохор

Двадесет четврти април био је буран. Непријатељ се налазио у својим упориштима у Доњој Свилаји, Новиграду, Брезику, Поточанима, Влашкој Мали, Балеговцу, Дубици и Пруду. Први и 3. батаљон 16. бригаде су у току дана нападали непријатеља, уз садејство делова 18. бригаде, на линији источно од к. 189 — Доњи Свилај и заузели ово село. Осамнаеста бригада је

³ Зборник, том XI, књ. 2, бр. док. 8: Извештај штаба 25. дивизије од 1. V 1945.

држала главним снагама положај на линији село Раковац — село Дуге Њиве •— Срнице — село Врбовац, а помоћним код Кадре и Клупице. Непријатељ је покушавао да пређе канал, вршећи неколико напада, али у томе није имао успеха.

Деветнаеста бригада је имала главне снаге груписане на линији Балеговац — југозападна ивица Поточана, а помоћне на Ниношу (триг 288). У зору је непријатељ напао из Поточана положаје на југозападној ивици овог села, али је одбијен. Око 15 часова је 4. батаљон 19. бригаде почео напад на Поточане са југозападне ивице села, а 2. батаљон исте бригаде са источне стране. Оба батаљона су, после огорчене борбе, у снажном налету и у борби бомбама потиснула непријатеља из предњих ровова и до 17 часова избила до цркве и школе, где су задржана јаком ватром из бункера и утврђења. Уз садејство дела снага 18. српске бригаде, ова два батаљона су предузела поново напад на утврђења и ручним бомбама истерала непријатеља из његових утврђења. Они су, око 19 часова, заузели Поточане, а затим продужили гоњење непријатеља до његовог упоришта у Влашкој Мали, где су наше јединице заустављене јаком ватром. После тога су ове јединице утврдиле положаје на достигнутој линији.

У тим борбама је 25. дивизија имала 11 мртвих и 35 рањених. Међу рањеним су се налазили командир 1. чете 4. батаљона 19. бригаде Божин Јовановић, командир 3. чете 2. батаљона 19. бригаде Бранко Поповић и два подофицира. Истовремено непријатељ је имао (по непровереним извештајима наших јединица) 214 мртвих и 60 рањених, а заплењено је: 1 противтенковски топ 37 мм, 2 минобацача 82 мм, 1 лаки минобацач, 6 митраљеза, 2 пушкомитраљеза, 1 аутомат, 4 пиштоља, 1 сигнални пиштољ, 20 пушака, 82 мине за бацач, 33 ручне бомбе, 14.500 метака за пушку, 1 бицикл, 3 телефона, 6 км кабла, 9 шаторских крила, 30 ћебади, 27 шињела, 1 кола, 6 коња, 13 пари ципела, 1 радио-апарат, 13 резервних цеви за пушко-

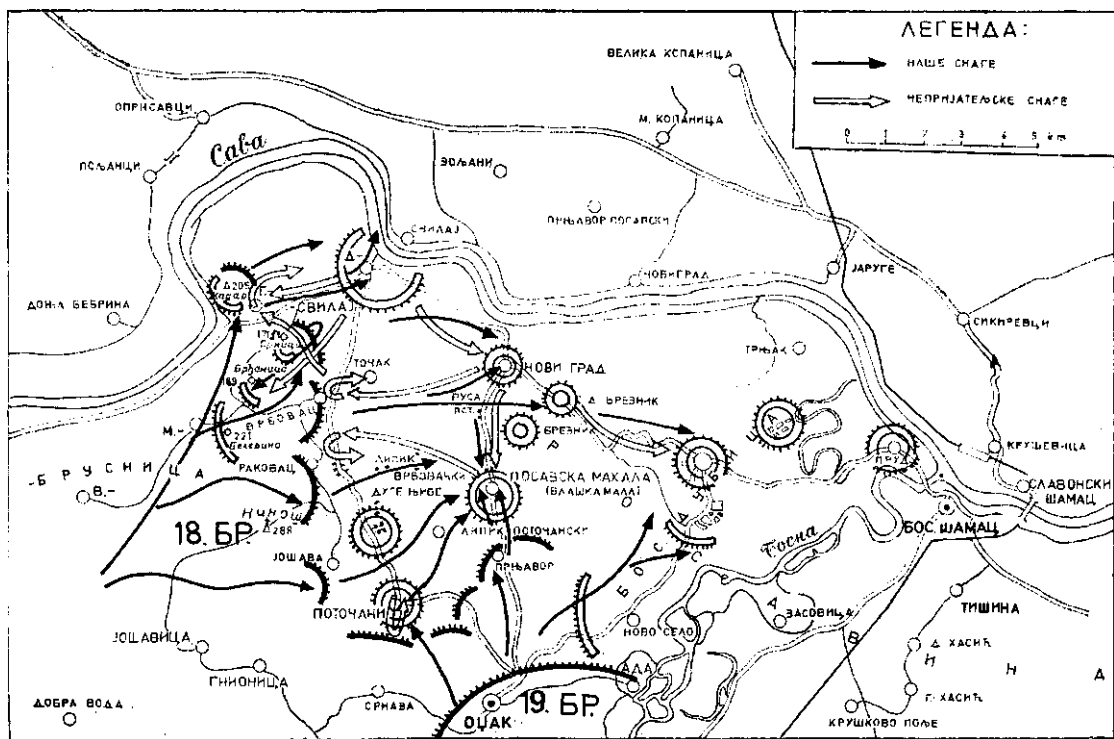
митраљезе, 26 нагазних мина, 194 гранате за топ, 10 казана, 1 сандук архиве и већа количина животних намирница и ситнијих ствари.

Сутрадан, 25. априла, штаб 25. дивизије је могао да констатује да „непријатељ држи јака упоришта и то: село Новиград — Брезик — Влашка Мала — Бољевац — Пруд. После уништења Једног дела непријатељевих снага, јачина непријатеља износи око 2.000 усташа и 1. бојна милиције. Непријатељ је добро наоружап и утврђен”

Време је било облачно, а штаб дивизије и даље се налазио у Брусници. Осамнаеста бригада је прешла овог дана у напад на непријатеља на источној обали канала, у садејству 1. и 3. батаљона 16. бригаде, потисла га са канала и заузела Новиград и Брезик. Око 19 часова напала је главним снагама село Пруд, а помоћним Влашку Малу. Делови који су нападали Пруд мало су потиснули непријатеља, док су снаге при нападу на Влашку Малу задржане јаком ватром пред самим бункерима код цркве. Главни носилац напада на упориште у селу била је 19. српска бригада. У 21 час она је жестоко напала и на јуриш заузела прве непријатељеве ровове које је задржала у својим рукама иако је противник неколико пута вршио огорчене противнападе. Борба је трајала без прекида целу ноћ. Делови 19. бригаде, у садејству батаљона 18. бригаде, неколико пута су јуришали и успевали да дођу до на 30 м од бункера, али их нису могли заузети и враћени су у ровове јаком ватром и противнападима.

За то време се 16. српска бригада налазила у селима Лужану и Мулабеговима, а делом снага (1. и 3. батаљон) садејствовала је нападу 18. бригаде на канал.

У борбама 25. априла јединице 25. дивизије су имале 4 мртва и 24 рањена (рањен је и командир дисциплинске чете Милутин Милутиновић), а непријатељ 39 мртвих и 53 рањена; заплењено је 20 пушака, 4 аутомата, 3 пиштоља, 12 пари ципела, 800 метака, 8 ћебади, 6 шаторских крила и већа количина другог материјала.

Борбе у троуглу између Саве, Босне и Вучјака (19—28. априла 1945. год.).

Двадесет шести април је, такође, био пун драматике. Штаб дивизије се преместио у село Оцаке, а код 16. српске бригаде ничег нарочито новог није било. Ипак, код ње је непријатељ имао пет мртвих, а заплешен је један брдски топ 75 мм. Осамнаеста српска бригада је поновила напад на упориште у Влашкој Мали и у овим борбама имала 4 мртва и 18 рањених, а непријатељ (по извештајима наших јединица) 26 мртвих и 37 рањених; заплешено је 8 пушака. Деветнаеста бригада је држала југозападну, западну и северозападну ивицу Влашке Мале. У току дана је вршила притисак на непријатеља, а у 21 час је извела жесток напад на утврђења. Том приликом је продрла до самих бункера, али их није могла заузети. У 22 и 23 часа напад је поновила. Жестина борбе достигла је кулминацију. Њене јединице су се већином тукле бомбама. Непријатељ је пружао огорчен отпор. Борба се продужила целу ноћ, али непријатељево упориште није пало, У току ових борби 19. бригада је имала 6 мртвих и 30 рањених, а непријатељ 11 мртвих и 20 рањених. Том приликом су погинули заменик команданта и политички комесар 3. батаљона, а рањени помоћник политичког комесара 2. чете 4. батаљона ЈБубо Крстић и политички комесар 1. чете 4. батаљона 19. бригаде Војислав Николић и два подофицира.

Жестока борба је настављена и 27. априла. Шеснаеста бригада је држала канал од Врбовца до Доње Свилаје, као и село Кадар и обезбеђивала скелу на Сави. Она је водила борбу против усташких група у властитој позадини и том приликом убила 17 усташа и запленила 15 пушака и другу опрему. Осамнаеста бригада је одбила неколико непријатељевих противнапада из рејона Влашке Мале. Истовремено је 19. бригада нападала упориште у Влашкој Мали. У 1 час су њене јединице предузеле јуриш на утврђења. Непријатељ је пружио огорчен отпор и вршио противнападе. Јуриши јединица 19. бригаде поновљени су један за другим у 2, 3, 4 и 4 часа и 30 минута. Водила се огорчена борба бомбама и кундацима. Ровови око бункера сваког часа су прелазили из руке

у руку. Међутим, услед жестоке ватре из бункера, нису се могли заузети.

У овим борбама непријатељ је само пред фронтом 19. бригаде имао 13 мртвих и 23 рањена, што је утврђено. Код 19. бригаде је било 8 погинулих и 32 рањена. Укупни губици 25. дивизије су били 12 мртвих и 32 рањена, а непријатељеви (према непотврђеним подацима) 44 мртва и 34 рањена; заплењене су 23 пушке, 3 шиваће машине, 3 кола, 3 ама, 12 ћебади, 6 пари ципела, 6 шињела, 10 пари одела, 120 метака и 3 велике цераде.

У току ноћи 28/29. априла, јединице 25. дивизије сменила је 27. босанска дивизија. За време смене 29. априла око 3 часа, непријатељ је напао делове 19. српске бригаде у рејону Влашке Мале, али је одбијен уз губитке од 9 мртвих и 20 рањених, док је 19. бригада имала једног рањеног. После смене дивизија се прикупила у ширем рејону Дервенте и Прњавора. Тридесетог априла 16. српска бригада се пребацила у рејон села Клашнице, а 18. бригада у село Пољишане.⁴

Штаб 25. дивизије је у петнаестодневном извештају штабу 2 армије, забележио следеће:

„У време од 16. до 30. априла изведена је једна већа нападна операција у којој је изведен већи број појединачних напада.

Освојена је цела просторија Вучјака и заузета сва села у троуглу: Подновље — Лијешће — р. Сава и Босна, сем Влашке Мале, Дубице и Пруда.

Од непријатеља је заплењено:

2 топа	1 сигнални пиштољ
2 противокл. топа	121.000 метака за пушку
4 тешка бацача	1.095 ручних бомби
3 лака бацача	342 мине за бацач
12 тешких митраљ.	194 гранате за топ
76 пушкомитраљеза	26 нагазних мина
37 стројница	2 сандука ракетли
2.072 пушке	5 телефон. центр.
47 пиштоља	11 телефона

⁵⁹ Исто.

10 км телеф. кабла	10 казана
2 моторцикла	13 резервних цеви за пушкомитраљез
2 бицикла	4 магацина хране и пионирског алата
21 шаторско крило	1 камион
56 ћебади	1 покретна електрична централа
37 шињела	1 сандук непријатељске архиве
1 кола санитет. мат.	3 шиваће машине
8 кола	3 ама
16 коња	3 велике цираде
77 гвозд. кревета	
31 пар ципела	
10 пари одела	
1 радио-апарат	

већа количина разних животних намирница и других ситних ствари.

Од оружја и опреме изгубили смо: 4 топа, 3 бацача, 1 противтенковску пушку и 10 коња.

Наши губици:

74 погинула и 259 рањених другова.

Непријатељски губици:

733 погинула

365 рањених и

2.822 заробљених.

Списак одликованих лица за храброст доставићемо накнадно.

Рад и држање појединих јединица и бораца у борби:

Припреме за прелаз преко реке Босне нису у потпуности извршене, нарочито у техничком погледу. Ово се нарочито односи на скелу код с. Кужњаче. Док је скела код с. Копривне добро функционисала, дотле су се код скеле у селу Кужњачи дешавали чести застоји у пребацивању трупа услед кидања жичаног ужета, због чега се јединице одређене за пребацивање на овој скели нису могле у току ноћи пребацивати, већ је пребацивање продужено и у току дана, а што би било врло отежано, да је непријатељ бранио прелаз преко реке.

Рад појединих јединица по прелазу преко р. Босне:

16. бригада прелаз преко реке извршила је у реду и на време и до одређеног времена избила на линију која јој је по задатку одређена. Пошто на своме правцу није наилазила на непријатеља, то је неометано могла брзо да избије на саму десну обалу р. Саве на просторији с. Винска и тако одсече одступницу непријатељским деловима који су се налазили у троглу: р. Босна — Сава — Вучјак.

Пошто на правцу свога наступања није имала већих борби са непријатељем, то је највећу пажњу поклонила чишћењу терена.

18. бригада по прелазу преко р. Босне кренула је у правцу с. Бруснице и по избијању на линију: Нинош (к. 288) — к. 221 — Брђаница дошла је у контакт са непријатељем и извршила напад на истог. У тродневним борбама овладала је непријатељским положајима: Нинош (к. 288) — Дуге њиве — с. Врбовац — Брђаница (к. 189) — Кадар (к. 205) — с. Г. и Д. Свилај и избила на канал Дуге Њиве — Д. Свилај. Држање бораца и руководиоца у овим нападним борбама било је добро све до избијања на поменути канал, где је Штаб бригаде изгубио прегледност ситуације и због недовољног уношења у задатак дозволио је да непријатељ преузме иницијативу и изврши изненадан јак напад на крила и бокове једног батаљона, који се је неорганизовано повукао, због чега је дошло до заробљавања артиљерије и одсецања једног батаљона, који се налазио на просторији Г. и Д. Свилаја.

Главна кривица за све ово пада на штаб бригаде због неправилног руковођења јединицама, али су криви и штабови батаљона због неодржавања везе и слабог обезбеђења крила и бокова, као и недовољног извиђања.

Предузете су мере да се убудуће слични случајеви не понове.

19. бригада прелаз преко р. Босне извршила је са извесним закашњењем због техничких недостатака код средстава за пребацивање.

Одмах по преласку реке Босне, у свом наступању, наишла је на непријатељске утврђене положаје

на линији: Добор Кула — к. 214. По извршеном извиђању, предузет је енергичан напад на поменуте положаје, који су после трочасовне борбе заузети. У свом даљем наступању, ова јединица је наишла на низ непријатељских упоришта као: с. Јакеш, Печник, Оцак, Свилаја, Поточани, Балеговац до Влашке Мале. У свим овим упориштима непријатељ је израдио јаке бункере и удесио села за одбрану, из којих је давао огорчен отпор, али правилном проценом ситуације и умешним руковођењем јединица од стране штаба бригаде и руководилаца осталих јединица, као и одлучним, храбрим и полетним држањем бораца у овим борбама, ова јединица успела је да ликвидира сва ова упоришта и да у свом надирању доспе до самих утврђења у с. Влашка Мала. У овим борбама, снажним ударцима непријатељу су нанесени велики губици у људству и материјалу, тако да су јединице ове бригаде избациле из строја преко 2.000 непријатељских бораца.

За показани успех у осмодневним непрекидним даноноћним борбама предлажемо да се ова јединица похвали од стране штаба армије.

У свим овим борбама, код свих јединица, запажено је код бораца, више техничке извежбаности него што је то било у ранијим борбама, али се још увек запажају недостаци у следећем: у правилном коришћењу природних и вештачких заклона, као и у дешавању истих за што бољу употребу оружја, узајамног потпомагања ватром и покретом; у одржавању везе; у извиђању земљишта и непријатеља; у избору циља и оцени одстојања; у неправилном нишањењу и намештању гајке на оцењено одстојање; у дисциплини ватре и још увек се дешава да војници не израђују заклоне онако, како би требало, па чак ни онда кад имају за то довољно времена. Предузете су мере да се путем наставе и извршења школских гађања ови недостаци отклоне.

Код појединих виших руководилаца запажено је да још увек не цене правилно ситуацију нити се бр-

зо сналазе у насталој промени на бојишту, услед чега се често пута доносе погрешне одлуке.

Нижи руководиоци издају непотпуне заповести, а за време саме борбе не управљају ватром својих јединица како би то требало Исто тако осећа се стручна неспремност нижих руководилаца у појединим јединицама, пошто један део није имао прилике да прође кроз стручне курсеве и школе."⁵

И сада, после 32 године, тешко да се овој искуственој анализи штаба 25. дивизије може шта додати или одузети. Ипак бих додао да се може сматрати да је 25. дивизија показала изванредно добро држање и резултате у овом даноноћном вишедневном нападу на читав низ солидно утврђених ешелонираних непријатељевих упоришта у троуглу планина Вучјак — Сава — ушће Босне. Нападала је непријатеља при односу снага 1 : 1 у живој сили. Истовремено, он је био надмоћнији у артиљеријско-минобацачкој ватреној подршци и солидно фортификацијски утврђен у равничастом рејону. Да је то тако потврдила је и пракса. Јер у периоду од 28. априла до 25. маја 1945. у ликвидацији ових преосталих непријатељевих упоришта биле су постепено ангазоване крупне снаге 3. корпуса ЈА (27. и 38. босанска дивизија и 2. бригада Корпуса народне одбране) уз подршку неколико ескадрила авијације да би коначно потпуно уништили овај непријатељев осиањак из кога су чак и у времену од 9. до 25. маја одјекивали злочиначко-очајнички повици: „Ако је пао Берлин, Влашка Мала није пала“.

Оцена војне проблематике дивизије у овим данима види се у дивизијском листу „Борац“ бр. 2 из чланка команданта дивизије пуковника Рајка Танасковића „Будност и контрола“. У њему стоји:

„Изненађење је пола победе“. То је старо освештано војничко правило, које је у правом смислу речи дошло до изражаја у овоме рату. Ако успемо да постигнемо потпуно изненађење, ми смо победу осигурали, али ако нас непријатељ изненади, доживећемо пораз. Нама је циљ да непријатеља победимо са што

⁵⁹ Исто.

мање сопствених губитака и да једном победом осигурамо себи друге победе.

*Рајко Танасковић, командант
25. НОУ дивизије и Милојица
Паптелић, политички комесар
са куририма.*

Будност и контрола о којој се стално и много говори није на завидној висини код наших јединица, како малих тако и великих, и нису ретки случајеви да нас непријатељ изненади било у мањој или већој мери.

Да бисмо правилно реаговали на ту слабост у нашим јединицама, морамо се свестрано позабавити тим проблемом и пронаћи праве узроке од куда долази то да нас непријатељ изненади и каква је, у ствари, та наша војничка будност и контрола.

Ја ћу овде да се осврнем на неке слабости које сматрам да су важне и које морамо у свом будућем раду што пре отклонити.

1. Процена ситуације: Неки наши руководиоци, а нарочито нижи, уопште не цене ситуацију и не удубљају се у војнички положај своје јединице на одређеном сектору. Онај старешина, па био то и најмлађи, који не цени ситуацију и не познаје непријатеља испред себе, не може се правилно војнички поставити, остаће на репу догађаја и непријатељ ће му одузети иницијативу. Шта то другим речима значи? То значи,

бићеш се онда где то непријатељ хоће и на начин који ти он наметне. Нормално је да у таквој ситуацији старешина губи јединицу из руку и остаје збуњен.

2. Неправилно постављање јединице на положају, па било да га треба бранити или са истог кренути у напад. Често се чују речи: „Широк ми је сектор и морао сам се развити“, или „Немам везе са суседном јединицом, међу нама је празан простор“. Најчешће се чује код наших руководиоца позната реченица по својој неправилности: „Како ћу имати резерву, кад би ми још једна чета требала па да цео положај запоседнем“ итд.

Наши руководиоци не стварају план за поседање одређеног положаја или сектора. Кад се добије наређење или заповест од вишег штаба, иста се слабо студира, а о њеном правилном разрађивању нема ни говора. Обично командир или командант погледа у заповест од које до које тачке треба да контролише и то је све. Неправилности сада тек долазе до изражаја. Десетари, водници, командири па и команданти развуку своју јединицу у једном ланцу непрекидног стрељачког строја, не стварају тачке ослонца, не воде рачуна о дубини свога распореда и остају без везе. Шта бива у том случају? Непријатељ концентричним нападом на једном правцу успева да пробије линију положаја јединица, несметано надире у позадину, појављује се нашим јединицама иза леђа и наступа осипање фронта. У таквом случају старешина који нема резерве не може интервенисати нити пак може организовати прихват, јер га у плану раније није предвидео.

Код појединих наших руководиоца преовлађује мишљење да је веза са суседима добра искључиво кад се борци у стрељачком строју додирују. То мишљење је потпуно неправилно. Стварно, биће таквих терена и ситуација, где ће се веза између јединица темељити на том принципу, али то није правило или у већини случајева тако неће бити. Јединице се морају поставити тако да осигуравају контролу међу-

простора са обе стране. Где празан простор између две јединице није могуће контролисати осматрањем, онда на том правцу стално крстаре јака одељења, патроле које се смењују на самом терену и на тај начин везују јединице и контролишу међупростор.

Јединице које су на крилима, слабо се осигуравају и дешавају се случајеви да непријатељ изманеврише крило, заобиђе га и појави се јединици иза леђа. Такве се појаве не могу и не смеју објашњавати случајем. Не, ту се не ради о случају, него о једној изразитој слабости код наших јединица. Крила се на крилима не бране, то је такође позната ствар. Зато мора старешина што дубље да се осигурава на свим правцима свога распореда.

3. Маневар: Често се по нашим јединицама чују кратки извештаји преко телефона или писмено „Непријатељ нас заобилази“, „Хоће да нас опколи“, „Провукао се кроз поток“, „И наједанпут испао пред нас“. На такве извештаје даћемо најправилнији одговор ако поставимо питање, зашто ми не опкољавамо непријатеља, зашто му не долазимо иза леђа или кроз потоке. Одлика партизанског рата била је у томе да изненадимо непријатеља, да му се забацујемо иза леђа и да му ударамо на крила и бокове. Ми ћемо и даље у савременом рату задржати то правило за себе, задржаћемо право на маневар и на дрскост. Овде не мислим да треба прећи у другу крајност, почети трчати по потоцима, разбити се у групе и колоне и занемарити фронт. Не, ми ћемо маневрисати у духу добијеног задатка и с циљем, да постављени задатак извршимо. -

Наши руководиоцима морају бити јасна два војничка појма: регуларна војска и маневарска тактика. Неки мисле, ако имамо фронт, да се само морамо укопати и пуцати испред себе. У томе не лежи војничка садржина фронталног ратовања. То је погрешно и такав рад је унапред осуђен на неуспех. Овај рат, којег води наша армија и армије наших великих савезника значајан је баш по томе што у себи

носи карактер нуне слободе маневра а за што боље извршење задатка.

Маневарска тактика није монополисана и ми ћемо је примењивати. У партизанском рату ми смо избегавали фронталне борбе због односа снага и уопште услова под којима смо се борили. Било је случајева да смо у партизанском рату држали фронт, што значи да није био искључен ни фронтални распоред код партизана. Данас имамо стабилизovan фронт, јер су сви услови да га држимо и ми ћемо га одржати са успехом само тада, ако непријатеља будемо одсецали, опкољавали и уништавали.

4. Контрола: Праве контроле над радом наших јединица нема. У колико контрола постоји, она је шаблонска и крајње површна. Обично се сва контрола своди на папир или телефон, док нам право стање ствари код јединица на положају остаје непознато. Има случајева да се наређења аутоматски преносе и кад дође до оне јединице, која треба да буде непосредни извршилац, ствар остаје на мртвој тачки. Мислим, да главна радња старешине почиње тек онда кад је наређење издао и своди се у контроли како је исто извршено.

Ништа се не постиже ако се изда наређење за контролу једног правца, а ако се не преконтролише на лицу места да ли и како се то извршава. Један положај нећемо одржати по сваку цену самим тим што ћемо поставити да се држи, ако се на лицу места не преконтролише распоред јединице, план ватре и остало. Контакт са непријатељем неће бити само ако ми наредимо, него ако се преконтролише да ли га стварно имамо. Чета се неће забацити непријатељу како треба, ако јој задатак није довољно јасан. Патрола неће направити ништа и може пасти непријатељу у руке, ако се не одреди вођа и исти не добије довољно јасан задатак. Комора ће пасти непријатељу у руке, ако се не преконтролише како је осигурана и постављена. Линија телефонска биће нам стално покидана, без обзира на издата наређења да се чува ако се не контролише како се чува.

Једном речју контрола мора бити стална, практична, савесна и постати правило нашег ратовања од борца до највишег руководиоца."⁶

Морално-политичка проблематика из борби и живота и рада 25. дивизије у овом периоду види се из чланка политичког комесара дивизије потпуковника Милојице Пантелића: *„За још правилније и боље војно-политичко уздизање наших јединица“*. У њему се каже:

„Основни задатак који стоји данас пред нашем Армијом садржи се у томе: што пре довршити коначно ослобођење наше домовине и у заједници са свим нашим савезницима, у првом реду братском Црвеном армијом, уништити немачки фашизам и нашу домаћу реакцију.

То значи да политички радници у нашој војсци морају целокупну своју делатност и напоре, усмерене у смислу преваспитавања и васпитавања наших бораца, каналисати у смислу што успешнијег извршења овог задатка.

Има појава да наши поједини политички руководиоци не гледају на то питање у свој његовој суштини и на политичко-васпитан рад гледају као на нешто што је изоловано, или успехе тога рада цене само по броју одржаних конференција и политичких часова. Разуме се, ово схватање је у основи погрешно. Отуда се дешава да поједине јединице покажу солидније држање у борби, од других у којима је одржано далеко више конференција, предавања и политичких часова. Дакле, на крају крајева, не лежи зец у томе, колико ми само одржимо конференција и политичких часова, већ у томе да ли су оне засноване на здравој основи и да ли изражавају нашу основну тенденцију: свакодневним радом јачати ударност и бојну спремност наших јединица.

Но, практично васпитање и уздизање сваког нашег борца понаособ и јединице као целине, захтева безусловно познавање истих. Понеки наши руководиоци нарочито су склони да се преваре у оцени бој-

⁶ Архив ВИИ, кут. 58, бр. рег. 2/4.

не способности своје јединице, а када им јединица доживи неуспех или изненађење у борби, онда су склони да наопако тумаче све то, објашњавајући то „случајношћу“ која се може десити и свакој другој јединици. Напротив, када је реч о познавању своје јединице, онда је ту најважније познавати у свакој ситуацији њену борбену спремност, јер од тога зависи где ћемо положити тежиште свога рада.

Не само непосредним учествовањем у стрељачком строју јединице у борби, већ и на конференцијама јединица може се донекле ценити њена убојна готовост. Имао сам прилику да присуствујем конференцијама двају батаљона једне исте бригаде, на којима се поставило пред најхрабрије борце у тим батаљонима да отворено, прстом, покажу на оне појединце који у борби „скупо држе своју главу“. Карактеристично је, да је више оваквих појединаца пронађено у батаљону који је све задатке боље и успешније извршавао. Чиме се може објаснити та на изглед чудновата чињеница? Јасно, једино што је у овом батаљону оштрије постављено питање борбености сваког борца и руководиоца, што је неопходно за правилно развијање борбеног духа у нашим јединицама.

Старо је и освештано правило проверено у нашој четворогодишњој народноослободилачкој борби да су за правилно васпитање и изграђивање наших бораца нужне после сваке борбе и акције конференције чета и батаљона. Има појединих политичких руководиоца који нису довољно схватили пуни значај свега овог.

Такве конференције су потребне да би се на њима подвргло непоштедној критици држање сваког борца и руководиоца понаособ, држање јединице као целине, да би се утврдиле наше позитивне и негативне особине у тим борбама, да би се утврдила непријатељска тактика, једном речју да би се извукло извесно искуство, зато да би се у следећој борби, операцији, боље ратовало, успешније тукло противника.

Једна од слабих страна тих конференција у неким нашим јединицама јесте и та што се на њима не указује довољно отворено и непошtedно на појединце који се не држе достојно у борби и не залажу потпуно за извршење задатака.

Треба отворено и бескомпромисно показивати прстом на такве. Управо треба тако поступати са онима које не боли таква добронамерна и другарска критика, који се према истој односе бездушно и шпекулантски.

Правилно војно-политичко уздизање наших јединица не да се замислити без предвиђених планова у том погледу. Но, круто и шаблонско спровођење тих планова, без освртања на најнепосреднија и најактуелнија питања која се поставе у јединици у једној одређеној ситуацији, неће довести до тога да јединица у сваком моменту буде у потребној бојној приправности — спремна за извршење постављеног задатка.

Познато је, да се у нашој II армији спроводи у политичком раду јединствени план предвиђен од политичког комесара наше армије. Неки наши политички руководиоци држали су се круто тога плана, нису схватили, на пример, да је после жестоке борбе коју су водиле наше јединице за ликвидацију усташких упоришта у с. Г. било неопходно говорити нашим борцима о учешћу хрватског народа у данашњој народноослободилачкој борби, разголитити разбојнички карактер усташтва и на тај начин и још више потенцирати мржњу према томе противнику која је потребна зато да се у следећим борбама изрази у позитивнијем држању наших јединица. Ово је било потребно нарочито зато, јер је претила опасност да поједини неупућени борци стану посматрати читав хрватски народ кроз „гаревачку“ перспективу. Има појава заиста да се оваква и слична питања поставе у једној одређеној ситуацији у јединицама, а поједини политички руководиоци уместо да ту одмах пренесу тежиште своје политичке делатности, они, на пример, држе предавање о пракомунизму и томе

слично. Зар то није чудновато? Дешава се да се поједини наши борци понесу неправилно према нашим народним властима. Ваљда је јасно, да је паметније за политичког руководиоца у чијој јединици избије таква појава да држи предавање о нашој народној власти него да прича причу од „Кулина бана и добријех дана“.

Јединице 25. НОУ дивизије у покрету ка Загребу.

Можда ће неко схватити да би оваквом нашом праксом било искључено спровођење у живот предвиђених планова за војно-политичко уздизање наших јединица. Не, никако, ствар је у томе, да се предвиђени планови за васпитање и изграђивање наших бораца неуморно, доследно и упорно спроводе у дело с једне стране, а затим да се будно посматра развој своје јединице, да се у свакој ситуацији уочи најнепосреднији проблем у јединици, да се ту пренесе тежиште наше васпитне делатности, јер од тога зависи хоће ли нам јединица у сваком моменту бити спремна за бој, за јуриш —• за потпуно извршавање задатака.

Тиме се не само да не би онемогућавали спровођење у живот предвиђених планова за изградњу јединица, већ би, напротив, употпунили те планове и учинили их утицајнијим и делотворнијим.

Ми правилно васпитавамо и уздижемо наше јединице, ако се наш рад испољава у све бољем и позитивнијем држању наших јединица у свакој следећој борби. Наш свакодневни рад је користан, ако он свакодневно доводи до тога да нам јединица успешније туче Немце и издајнике, ако сваким даном све боље ратује."⁷

Од 1. до 7. маја 1945. 25. дивизија је извршила усиљени марш општим правцем планина Вучјак — Дервента — Прњавор — Босанска Градишка — Босанска Дубица — Костајница — Глина — село Ласиње. Маршевски поредак је био у једној маршевској колони: штаб дивизије са приштапским јединицама, 16, 18. и 19. српска бригада. За време тако интензивног марша текао је рад на даљем унутрашњем консолидовању и учвршћивању дивизије.

У току овог напорног марша дивизија је остварила одговарајући контакт с народом. Мислим да се то најнепосредније види из једног чланка Страхине Поповића начелника Пропагандног одсека 25. дивизије, објављеног у дивизијском листу „Борац“ бр. 2 и 3 за март и април 1945. год. Он носи наслов „Од Врбаса до Уне“ и гласи:

„На своме путу од формирања па до данас наша дивизија нигде није имала такво богатство утисака и прилику да у путу проучи читаву историју народноослободилачке борбе као на терену од Врбаса до Уне, пролазећи путем испод славне Козаре. Ово је најлепши и најтужнији део нашега пута. Непријатељ нигде није испољио свој бес и своју свирепост као у овим селима кроз која пролазимо, али смо убеђени да своје људождерство нигде није скупље платио него овде. На местима где су била села, слика ужаса

⁵⁹ Исто.

и бола. Из гомила рушевина прекривених мајским шаренилом стрчи високо лањски коров. На левој страни се плави поносни масив партизанске мајке — Козаре, а десно се таласасто спушта у плодну необрађену и фашистичким зверовима нагнојену равницу. Село за селом, управо згариште за згариштем. Такав је цео крај. Али, природа, чини ми се, нигде није била тако нежна и издашна као овде. Својом лепотом хтела је да залечи ране и победи мисао и жељу на изградњу и обнову. Отуда тако очигледно супротност у пролеће између дела природе и нељуди, која интересује свакога борца.

А народ који нас дочекује раширених руку и срца, и радосно посматра наше бескрајне колоне, то је поглавље за себе. Завирити у душу његову значи стопити се са борбом, са Титом. Ту је тек право пролеће новог живота, какво наши народи никад раније нису доживели. То је оно што ствара велику радост која прелази у одушевљење војске и народа који тек сада пристиже из шума непобедиве Козаре на своја у корову обрасла згаришта. Крај пута неколико свежих гробова наших другова. Њихово је место почасно. Неколико другарица из тога села, које су тек стигле, саде цвеће на њима. Успут срећемо жене у црнини и децу која су на знак о слободи и доласку србијанских јединица пошла на своја огњишта. На леђима им торбе из којих вире клипови жутога кукуруза. То им је цела имовина. Другарице нас грле, радују се и плачу, ките нас цвећем и зеленилом, а деца весело скакућу поред колоне, загледају наше пушке и траже оловке и хартију. Да, започели су учење млади пионири у Козари и хоће сада наставити. Крај једне велике зграде стоји група жена. Распитују се за познате старе борце, али нажалост, нису сви стигли с нама. „Нека сте ви живи, дјецо наша, и нек' је срећан ваш пут, ми знамо да у борби падају јунаци“.

— Је л' ту била школа, другарице? — пита један борац видевши зидине неке велике зграде.

— Не, друже, жандармеријска станица коју су другови запалили.

На раскршћу се сусрећемо са нашом колоном која је ишла преко Кнежпоља. Причају нам о својим утисцима и диве се Козари. Ту нас дочекује група девојака и деце са песмом: „Ој, Србијо, моје росно цвеће, стидиће се ко у борбу неће...“ И поклицима: „Живела Србија, живела Југословенска армија, живела омладина Козаре“ итд. Застали смо да се одморимо и чим засвира наша музика, козарачко коло поче да се вије уз омиљену песму: „Ој, дјевојко драга душо моја...“

Наставили смо пут да би прешли преко Уне на територију Хрватске, али смо се сви окретали, као да смо за собом оставили нешто најрођеније и најмилије.”⁸

Седмог маја 1945. отпочело је, у борбама за ослобођење Загреба и Самобора у рејону села Ласиња, пребацавање 25. дивизије на десну обалу Купе. Најпре се пребацила 16. српска бригада, а затим, 18. српска бригада, док је 19. српска бригада, тога дана увече, пристигла у рејон Ласиње, где је заноћила. Око 2.000 усташа званих „Црна легија“, злогласног ратног злочинца Лубурића и Бобана, ојачаних домаћом милицијом и батеријом топова, налазило се на линији село Обреж — село Здравско — село Голи Брег — село Брезница, — село Ступник, с предњим деловима који су били истурени на линију село Доњи Труптун — село Бреберница — село Мраково — село Краљевац — село Аспаргари. Задатак дивизије био је да нападне непријатеља, одбаци га на Саву и што пре избије на десну обалу реке, настојећи да се спречи рушење мостова, ради пребацавања наших јединица и заузимања Загреба.

Осмог маја је 16. српска бригада сменила делове 23. дивизије и заузела полазни положај за напад на линији јужна ивица села Доњег Труптуна — Бребер-

⁵⁹ Исто.

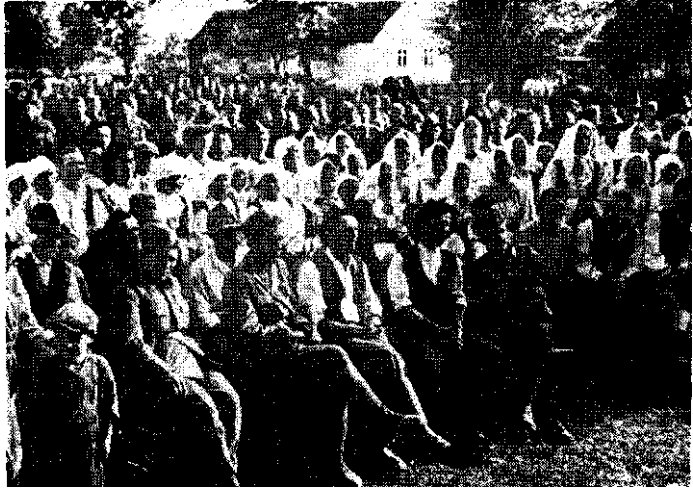
ница — Мраково — Краљевац. Међутим, рано изјутра непријатељ је напао делове бригаде у рејону Мракова, али је одбијен уз осетне губитке. Затим је 16. бригада прешла у општи напад, одбацила непријатеља са истурених предњих положаја, продужила гоњење и на линији села Обреж — село Голи Брег дошла у жесток судар са главним непријатељевим снагама, разбила их и овладала положајем Обреж — село Здравско — раскрсница путева Двор — Брезовице. Истовремено су делови 18. бригаде овладали селима Голим Брегом и Ступнихом. Затим су предузели гоњење све до Саве. По избијању на ту реку, 16. бригада је форсирала Саву и наставила гоњење непријатеља кроз сам Загреб, са јединицама Унске оперативне групе дивизија (28. ударна, 39. и 45. дивизија 2. армије) које су, такође, учествовале у борбама за ослобођење главног града Хрватске. У граду је непријатељ давао слабији отпор све до северног дела, односно до Звезде и Мирогоја, где је пружио јачи отпор. После краће борбе потиснут је из тих рејона и натеран на повлачење према Кршком и Клањцу.

У овим борбама непријатељ је имао преко 200 мртвих усташа и Немаца, а приликом уласка у Загреб заплењен је већи број магацина оружја, муниције, опреме и разних животних намирница, који су предати деловима 1. армије приликом смене на положају.⁹

Осамнаеста српска бригада је, такође, разбила део непријатељевих истурених снага, а затим наставила гоњење све до Саве, где се задржала. Истога дана се 19. бригада, у улози дивизијске резерве, налазила на простору села Старјака, а Инжињеријски батаљон је пребацивао делове дивизије преко Купе у рејон Ласиња.

Деветог маја тактичко-оперативна ситуација на фронту 25. дивизије већ је била знатно измењена. Наиме, већи део Лубурићевих и Бобанових усташа повукао се пред нашим јединицама у правцу Самобора. Исто тако део немачких снага повукао се из

⁹ Зборник, том XI, књ. 2, бр. док. 105.

На једној приредби код Загреба.

Загреба ка Самобору. На простору Клинча Село, Зденчина налазило се око 2.000 непријатељевих војника који су намеравали да се повуку према Самобору. Пред дивизијом је био нови борбени задатак: гонити непријатеља општим правцем Голи Брег — Ступних — Керестинец — Света Недеља — Самобор. За извршење овог задатка одређене су 18. и 19. српска бригада. Оне су још у току ноћи уочи 9. маја успоставиле контакт са непријатељем. Борба је продужена 9. маја целог дана. Најјачи отпор непријатељ је пружио на линији Света Недеља — Подсусед. После упорне борбе отпор је сломљен и наше јединице су овладале Светом Недељом и пресекле комуникацију и железничку пругу Загреб — Самобор. По ликвидацији отпора непријатеља у Светој Недељи, наставиле су надирање ка Самобору и са јединицама 23. дивизије, око 18 часова, ослободиле Самобор, а затим продужиле гоњење и до мрака избиле на линију Самобор — Света Хелена — Градина — Услине — Свињаричка, где су се задржале.¹⁰

¹⁰ Исто.

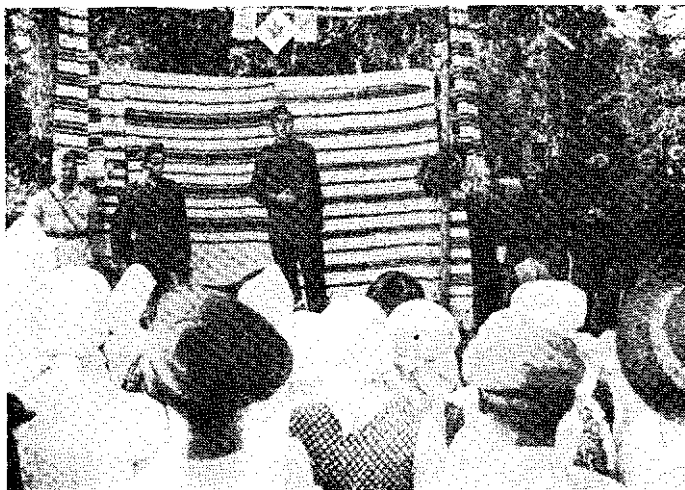
Десетог маја су се немачке и један део усташких снага повукле према Брежици и даље у Словенију, док се део усташа разбежао по шумама. Домобрани и милиција предавали су се без отпора. Штаб дивизије је стигао у село Голи Брег, а 16. српска бригада на простор села Ступниха, где је пребројавала богат ратни плен и припремала се за следећу акцију. Осамнаеста српска бригада, смештена по Самобору и селима Отоку и Градини, извиђала је, хватала разбежане непријатеље групе и појединце и пребројавала заплењени ратни материјал, а 19. српска бригада, размештена на простору Самобора, Свете Јелене и Врховчака, имала је мање борбе, у којима је убила 45 усташа и немачких војника.¹¹

Једанаестог маја штаб 25. дивизије је стигао у Самобор. Народ је приредио ванредно срдачан дочек ослободиоцима. Одржан је велики народни митинг, на коме је говорио и политички комесар дивизије. Од 11. до 15. маја дивизија се одмарала, одржавана је политичка и војничка настава, зборови и културно-уметничке приредбе за народ и чишћен терен од преосталих непријатељевих група и појединаца. Тиме је, у ствари, завршен ратни борбени пут 25. српске дивизије. Сматрам да је интересантно дословно цитирати тзв. „Општи закључак“ и „Критички осврт на операције“ које је у петнаестодневном операцијском извештају дао штаб 25. дивизије. Он гласи:

„У времену од 1. до 15. маја изведена су 2 већа напада и то напад на јужну спољну одбрану Загреба, као и на сам град Загреб и напад на Самобор. У овим нападима заузета је територија између р. Купе и Саве, град Загреб и Самобор са околицом.

Од непријатеља је заплењено: 6 авиона, 2 топа, 3 тешка бацача, 6 лаких бацача, 12 тешких митраљеза, 2 лака митраљеза 66 пушкомитраљеза, 19 стројница, 1.005 пушака, 53 пиштоља, 13 сигналних пиштоља, 138 сандука бомби, 746 мина за тешки бацач, 2.718 мина за мали бацач, 18 нагазних мина, 175 сандука артиљеријске муниције, 4 телефонске цен-

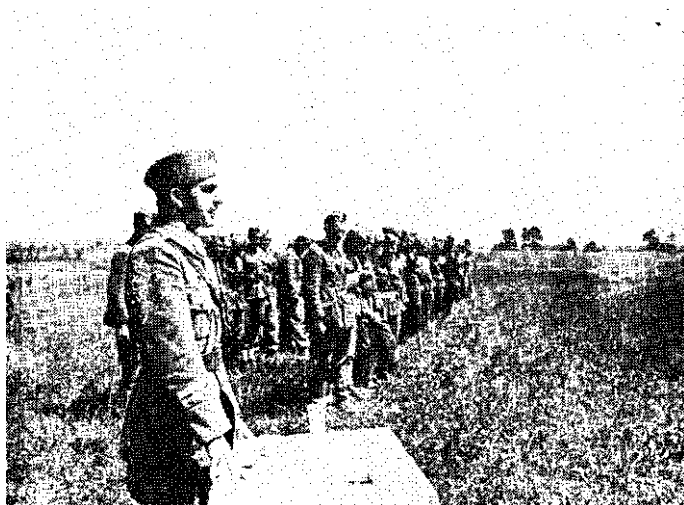
трале, 54 телефона, 16 батерија за телефоне, 5 сандука санитетског материјала, 4 двогледа, 1 артиљеријски двоглед са ногарама, 2 мотора за пуњење акумулатора, 7 кола, 581 блуза, 455 панталона, 9 перерина, 210 пари веша, 25 пари чизама, 156 порција,

Конференција народа и војске.

31 чутурица, 4 радио апарата, 727.000 метака, 12 сандука ракетли, 51 сандук тромблонских бомби, 3 сандука запаљивих флаша, 15 противтенковских песница, 4 тромблонске пушке, 4 камиона, 11 аутомобила, 4 мотоцикла са приколицом, 12 мотоцикла, 38 бицикла, 88 коња, 478 шињела, 405 ћебади, 231 пар ципела, 3 кола одела, 206 ранаца, 14 казана, 98 калемова кабла, 9 цирада, 30 шаторских крила, 10 седала, 22 самара, 1 фотографски апарат, 2 радио-станице, 2 приколице, 53 ашовчића, 124 фишеклије, 30 кг експлозива, 3 сандука обућарског алата, 3 сандука ковачког алата, 2 сандука канцеларијског материјала, 30 опасача, 1 пољска кухиња, 3 писаће машине, 7 понтонских чамаца, 37 торбица, 11 пари скија, 28

шајкача, 5 пари увијача, 12 магацина разних животних намирница и 1 магацин са око 60 вагона авионских бомби и разног експлозива.

Политички комесар 25. НОУ дивизије Милојица Пантелић предаје одликовања борцима и старешинама 18. НОУ бр игаде.

Наши губици: 20 погинулих, 77 рањених и 4 нестала.

Непријатељеви губици: 635 погинулих, 98 рањених и 820 заробљених.

Критички осврт на операције: Држање бораца и руководиоца у борби било је врло добро. У многим су отклоњене грешке које су се раније дешавале. Још увек се запајају следеће грешке код штабова бригада и батаљона као и код команди чета:

- недовољно извиђање земљишта и непријатеља;
- слабо одржавање везе између јединица;
- слабо извештавање о ситуацији на бојишту.

Већих грешака у руковођењу јединицама није било.

Код бораца:

— борци се не крећу прикривено и не користе добро законе природне и вештачке како за заклон, тако и за коришћење свога оружја;

— још увек се осећа техничка неизвежбаност бораца;

— слабо се узајамно потпомажу ватром и покретом;

— неумешно извиђају земљиште и непријатеља;

— слабо цене одстојање и често пута не намештају гајку уопште;

— не користе наслоне за пушку и слабо нишане;

— слабо одржавају дисциплину ватре;

— често пута не штеде муницију као што би требало;

— слабо уочавају циљеве, а кад их уоче, непотпуно из означавају и

— приликом покрета напред, не врше припрему за покрет.

За време садашњег одмора, све време се користи за извођење наставе, како би се напред наведене грешке чим пре отклониле.

У борбама за град Загреб и Самобор није било већих грешака. Напади су изведени енергично и са полетом, а нарочито гоњење непријатеља је било тако брзо, да се није могао прибрати и дати јачи отпор, чак ни на реци Сави.

Од 1. до 15. маја одликовано је 14 бораца и руководилаца Орденом за храброст и 86 бораца Медаљом за храброст, за показану храброст на бојном пољу."¹²

Као што се види, критички осврт штаба дивизије је изузетно оштар, иако је писан у данима победничког славља. Управо, свестрана комунистичка критика и самокритика протекле операције, боја, борбе била је, заиста, једна од основних карактеристика система руковођења и командовања у НОВ и ПОЈ, односно ЈА. То потврђује и конкретан критички осврт, где се после целовите и више него реалне оцене „држање

¹² Зборник, том XI, књ. 2, бр. док. 105.

бораца и руководилица у борби било је врло добро", да је изузетно оштра (мада мало паушална и генерализована критика) слабости и пропуста команди бригаде, батаљона, чета и бораца. Свакако да је нужно да такав критички и самокритички однос какав смо имали на плану припреме и извођења оружане борбе у НОР имамо и у мирнодопском развоју и примени нашег система ОНО у евентуално наметнутом општенародном одбрамбеном рату.